

OVERIJSSEL DENKT OVER...

ONRUST EN ONZEKERHEID

De vraag om met ons mee te denken

Natuur en Milieu Overijssel zet zich in voor een mooie en duurzame samenleving. Met duurzame energieopwekking, een rijke natuur en duurzame leefstijlen met circulaire economie. Samen met tal van lokale groepen en individueel betrokken burgers.

Wij hebben alle mensen uit ons netwerk – per mail – gevraagd om met ons mee te denken over de onrust van de laatste tijd. En, vooral, hoe hiermee om te gaan.

Terugkijkend op het jaar 2022, zien we de ene crisis na de andere, van woningnood, tot stikstof, van oorlog tot klimaat. *‘Onzekerheid leidt tot spanning,’* constateerden wij, *‘en veranderingen roepen weerstand op.’*

Wij geloven oprecht dat duurzaamheid alleen haalbaar is, als die rechtvaardig is en niemand buiten de boot valt. Maar hoe voorkom je dat mensen in die chaos worden vernalen? Dat mensen eraan onderdoor gaan?

‘Wat doet deze onzekerheid met jou?,’ vroegen wij daarom. *‘Kunnen we met elkaar in gesprek blijven, nu noodzakelijke veranderingen soms ook pijn doen? Hoe zie je dat voor je? En wat wil of kan jij zelf doen?’*

Hieronder volgt het verslag van de reacties die wij hierop kregen.

‘Het is een tijd waarin problemen die al heel lang spelen samenkomen: milieuverontreiniging, bedreiging van natuur en de verandering van het klimaat.’

Herkenning

Het eerste dat aan de reacties opviel, was dat onze vraag veel weerklank vond.

Veel mensen voelden zich aangesproken, en herkenden zich in de door ons geschetste situatie.

‘Wat een mooie, betrokken mail.’

‘Dank voor deze mooie en oprechte mail.’

‘De toon van dit bericht bevalt me. Sterker ik word er een beetje blijer van.’

‘Natuurlijk denken wij mee. Ook al zitten we zelf midden in zo’n soort proces en veroorzaakt dat heel veel onrust en onzekerheid.’

Wal keert schip

‘Het is een tijd waarin problemen die al heel lang spelen samenkomen: milieuverontreiniging, bedreiging van natuur en de verandering van het klimaat.’

Men lijkt goed te beseffen dat de opeenhoping van problemen, waarmee we ons als samenleving geconfronteerd zien, niet zomaar uit de lucht valt. Eigenlijk wisten we allang dat we niet zomaar op de oude weg door konden gaan. De – door ons in de mail aangehaalde - constatering van koning Willem Alexander dat *“onze huidige manier van leven stuit op economische, sociale en ecologische grenzen”*, bevatte weinig nieuws. Deskundigen van binnen en buiten de milieubeweging hebben hier al tijden voor gewaarschuwd.

Zo wees ook Louise Fresco, onlangs in haar column in NRC, er weer eens op dat onze verworvenheden, vrijheid en welvaart, dramatisch uit de hand zijn gelopen. *‘De economische ongelijkheid neemt toe en de welvaart, gekoppeld aan het primaat van de markt, lijkt direct te leiden tot ecologische ondergang.’*

Het verbazingwekkende, voor velen, is dat we al die jaren relatief weinig met die waarschuwingen hebben gedaan. Dat is, nu we letterlijk op grenzen stuiten, niet langer vol te houden.

‘Toen ik op de lagere school zat werd er al gesproken over de kap van meerdere voetbalvelden aan tropisch regenwoud. Ik ben nu vijftig en het is alleen maar meer en meer geworden, heb ik begrepen. Wat mij daarin verbaast is dat we dit met elkaar laten gebeuren. En dat er blijkbaar nog regenwoud over is!’

‘Zonder de huidige ontwikkelingen in de wereld op dit moment doen wij als mensheid niets om écht te veranderen. Al decennia lang weten we wat we doen met de wereld. En we hebben het erbij gelaten. En die gelatenheid heeft ons gebracht waar we nu staan.’

‘Dit is geen binnenlands probleem, maar speelt wereldwijd.’

‘Door crises worden we wakker geschud om ons gedrag aan te passen aan een eerlijker manier van doen.’

Veranderingen, snel of langzaam?

Waar bijna iedereen het erover eens is dat onze omgang met de leefomgeving moet veranderen, lopen de meningen uiteen over de snelheid waarop dat moet – en kan - gebeuren. Immers, veranderen is vaak helemaal niet makkelijk.

‘De huidige ontwikkelingen sterken me in mijn mening dat de veranderingen op de noodzakelijke gebieden (klimaat, stikstof, duurzame energie, duurzame landbouw, etc) sneller moeten worden bewerkstelligd dan tot nu toe.’

‘Volgens mij is juist nu, nu het water aan onze lippen staat, de tijd rijp om vanuit een positieve grondhouding gezamenlijk stevige bakens te verzetten.’

Maar:

‘Iedereen kan veranderen en iedereen wil veranderen, maar niemand wil veranderd worden.’

‘Het is een absolute illusie het allen naar de zin te maken.’

‘Veranderingen op deze schaal eisen een lange adem.’

‘Laten we proberen stapjes te zetten.’

Polarisatie

Nu onze manier van leven onder druk staat, is polarisatie wel het laatste dat we kunnen gebruiken. Omdat de noodzakelijke veranderingen zo groot zijn, dat we er alleen samen uit komen.

Helaas staat de saamhorigheid en onderlinge solidariteit sterk onder druk door de groeiende ongelijkheid in ons land. We leven immers in een situatie waarin 10 procent van de rijkste Nederlanders liefst 61 procent van het vermogen (exclusief pensioen) bezit. De top 1 procent zelfs een kwart van het totale vermogen.

‘Willen we nu eens echt ‘goed schoon schip maken’ dan moeten die rechten juist worden verschuurd, dan zakt de totale belasting pas echt. Bovenstaande gaat steeds duidelijker worden door een steeds groter wordende scheiding tussen arm en rijk in ons land.’

‘We kunnen alleen met elkaar in gesprek blijven, als de pijn zodanig verdeeld wordt dat de minst rijken ook eraan mee kunnen doen.’

‘Iedereen moet mee kunnen doen, maar nu zien we dat er alleen voor rijke mensen of arme mensen dingen geregeld worden. Ik als eenverdiener met een 6 persoonshuishouden, val overal buiten.’

¹Column Louise Fresco in NRC 23-1-2023; Braaf luisteren helpt niet tegen polarisatie

‘Iedereen kan veranderen en iedereen wil veranderen, maar niemand wil veranderd worden.’

Ook los daarvan lijkt het moeilijk om tot de noodzakelijke solidariteit, saamhorigheid en samenwerking te komen. Maar liefst 75% van de Nederlanders is van mening dat polarisatie de laatste jaren sterk is toegenomen in onze maatschappij. En niet minder dan 1,4 miljoen Nederlanders heeft (naar eigen zeggen) onlangs het contact met vrienden, familie en collega's verminderd of zelfs beëindigd omwille van meningsverschillen over actuele maatschappelijke onderwerpen.

Dit is zorgwekkend.

Soms lijkt het er op dat de spanningen – en de daarmee gepaard gaande polarisatie en stigmatisering van mensen - bewust worden aangewakkerd, al is het maar omdat slecht nieuws 'goed verkoopt'.

'Wij leven inderdaad in een tijd waarin de ene naar de andere crisis op ons afgevuurd wordt. Waarbij inmiddels duidelijk is dat een crisis soms ook een doel is. Om een effect te bereiken.'

'Social media spelen een kwalijke rol in dergelijke processen en hebben een meer dan evenredige invloed op meningsvorming.'

'Ik maak mij zorgen over een stukje stigmatisering door 'enge' beeldvorming, niet alleen (maar wel veelal) in de journalistiek maar ook in officiële stukken.'

'Die stigmatisering is echt belangrijk. Door een, misschien onbewust, gebruik van makkelijk koppen in de krant begint het verkeerde beeld dan steeds groter te worden.'

Overigens beginnen ook steeds meer media zelf in te zien dat een meer genuanceerde, oplossingsgerichte journalistiek nodig is als 'tegengif tegen negativiteit'. Zo zijn onlangs onder meer twee AD-journalisten naar het Constructive Institute in Denemarken geweest, dat zich bezighoudt met oplossingsgerichte journalistiek. Het plan is dat deze journalisten hun bevindingen met de rest van de redactie gaan delen.

**'Wij leven
inderdaad in een
tijd waarin de ene
naar de andere
crisis op ons
afgevuurd wordt'**

‘Tegenstrijdigheden en onzekerheid’

Wat te doen?

Diverse mensen gaven in hun reactie aan dat ze het allemaal niet meer zien zitten, en zich daarom terugtrekken uit het debat.

‘Ik zie geen nut in het terugschreeuwen met “goede” of met “verkeerde” argumenten. Want in deze tijd heeft iedereen een punt en komen we niet verder als we niet luisteren. Zonde van de energie.’

‘Ik wil anderen niet vertellen hoe ze het moeten doen, ik wil geen strijd meer aangaan.’

‘Ik ben bijzonder blij dat ik een eigen wereld ergens heb gecreëerd zonder zogenoemd nieuws, religie, social media, oorlogen, ...’

De meesten, echter, geven de moed niet op en pleiten ervoor met elkaar in gesprek te blijven.

‘Ruzie heeft geen zin dus luister naar elkaars mening en ben eerlijk ongeacht hoe verschillend de inzichten ook zijn.’

‘Mensen gaan naar doen naar elkaar als ze denken dat ze niet worden gehoord.’

‘Verdraagzaamheid is meer dan alleen naar elkaar luisteren; het is begrip willen hebben voor elkaars standpunten, ook al staan die mijlenver uiteen.’

‘En als velen dan toch een andere kant op willen dan ik dan zet dat mij ook aan het denken.’

Dit sluit aan bij de recente campagne van SIRE, die nu veel op televisie is te zien, met als thema: ‘Verlies elkaar niet als polarisatie dichtbij komt’. In deze campagne probeert men te laten zien dat verbondenheid met elkaar een groot goed is en dat je samen in staat bent problematische tegenstellingen te overwinnen.

‘Soms heb ik wel eens het gevoel dat er veel te weinig aan de keukentafel wordt gezeten. Aan de keukentafel is het gesprek altijd genuanceerd.’

‘Ga wandelen met mensen en vraag eens wat rond in het veld. Laat je verwonderen en zoek kennis bij de mensen zelf.’

Dit advies, om met elkaar in gesprek te gaan of in gesprek te luisteren, gaat echter vaak meteen gepaard met een serieuze waarschuwing:

‘Een halve eeuw lang “genuanceerde benadering” heeft ons juist in de problemen gebracht.’

‘Met elkaar in gesprek gaan en blijven uiteraard, maar niet eindeloos gaan polderen zonder heldere kwantitatieve en dus afrekenbare doelen, ook in de tijd.’

‘Braaf luisteren helpt niet tegen polarisatie,’ zegt ook Louise Fresco, in haar eerder aangehaalde column in NRC. ‘In de slogan ‘Verlies elkaar niet als polarisatie dichtbij komt’ zit bovendien de suggestie dat de waarheid in het midden ligt, dat er wel een compromis te bereiken is. Dat is een denkfout. Er kunnen heel goede redenen zijn voor diepe verdeeldheid in opinies, die niet mogen worden genegeerd.’

Daarmee zijn we terug bij het spanningsveld waarmee we zijn begonnen. Een andere houding van de media zal helpen, en voldoende mate van aandacht en respect – van oprecht luisteren naar anderen – haalt menig angel uit het maatschappelijk debat. Maar daarmee is niet alles opgelost.

“Wij leven in een tijd van tegenstrijdigheden en onzekerheid,” sprak koning Willem Alexander in de troonrede, en misschien moeten we onder ogen zien dat we dit, in de overgangsjaren van onze huidige situatie naar een volledig duurzame leefstijl, niet helemaal kunnen omzeilen.

Wanneer duidelijkheid ontbreekt...

Veel pijn, onzekerheid en onrust komt voort uit onduidelijkheid bij mensen die niet weten waar je aan toe bent. We zagen dit bij de toeslagaffaire, bij de discussies over de vergoeding van aardbevingschade in Groningen en bij de spanningen rond het stikstofbeleid bij boeren.

'Wij zijn een fruitteeltbedrijf, en zijn druk bezig om aan alle nieuwe maatregelen te voldoen. Als we één maatregel aan het oplossen zijn (die altijd kosten verhogend zijn en geen extra opbrengst geeft), komen er weer meerdere maatregelen bij. En als we een oplossing hebben, komt er wel een actie groep bij de rechter, die de investering onderuit haalt. Wij zijn nu op een punt, waarbij we niet meer geloven in de politiek, laat staan in milieugroepen.'

Oog voor al wat goed gaat

'De verandering moet, de manier waarop moet menselijk.'

Veel mensen gaan gebukt onder de spanningen van deze tijd, al beseffen ze vaak al te goed dat het geen zin heeft om bij de pakken neer te zitten.

'Ik ben erg onzeker over de toekomst en probeer daar niet te pessimistisch over te zijn.'

'Volgens mij is juist nu, nu het water aan onze lippen staat, de tijd rijp om vanuit een positieve grondhouding gezamenlijk stevig bakens te verzetten.'

'Positieve werken zoals voedselbossen, lokale productie en leveranties, Land van ons, aankopen Natuurmonumenten etc etc kunnen de mindset wellicht beïnvloeden.'

'Geloven in en genieten van natuur houdt je op de been.'

Het leven is te mooi om ons in zorgen te verliezen. Met prachtige momenten, vriendschappen, gebeurtenissen en ontwikkelingen.

En ook wereldwijd gaat er (ondanks de oorlog, de klimaatverandering en het verlies aan biodiversiteit) heel erg veel goed.

- Zo is – bijvoorbeeld - extreme armoede de afgelopen twee decennia (wereldwijd) aanzienlijk afgenomen, en is het aantal mensen dat in extreme armoede leeft afgenomen.
- Daarnaast zijn er aanzienlijke vorderingen in de medische wetenschap, wat heeft geleid tot betere gezondheidsresultaten en een langere levensverwachting in veel delen van de wereld.

'Onrust en onzekerheid ontstaan wanneer duidelijkheid ontbreekt.'

Dit vraagt nogal wat van politiek, van media, van maatschappelijke organisaties, buurtgroepen, bedrijven ... iedereen.

'Politici met moed die de juiste prioriteiten stellen en juiste keuzes maken.'

'NMO is volgens mij bij uitstek de partij die het proces van heldere en afrekenbare doelen kan agenderen en bewaken.'

- Meer mensen dan ooit tevoren hebben over de hele wereld toegang tot onderwijs.
- En er is een groeiend bewustzijn over het belang van klimaat-, natuur- en milieu-bescherming, en een groeiend aantal landen onderneemt stappen om hun ecologische voetafdruk te verkleinen en natuurlijke hulpbronnen te behouden.

Vervolg

In een samenleving die voortdurend in beweging is, blijft ook NMO voortdurend in beweging. Zowel de thema's waar wij ons op richten, als de wijze waarop wij dat doen, wordt steeds geactualiseerd en aangescherpt.

Deze gedachtenvorming over onrust en onzekerheid past in ons streven naar verbetering.

Wij danken iedereen die met ons heeft meegedacht, en vragen u met klem om dat te blijven doen. Samen voor een mooi en duurzaam Overijssel!

**‘Samen maken wij ons sterk voor
een mooi en duurzaam Overijssel’**

Natuur en Milieu Overijssel
Thomas van Slobbe
Februari 2023

samen voor een mooi en duurzaam overijssel

natuur en milieu overijssel